

medlemstilbagegang, at afstanden for den enkelte fåreholder til foreningen blev for stor og at hovedparten af fåreavlerne ikke havde en målsætning, der svarede til Landsforeningens.

Vores forslag dengang var: Lad de små foreninger eksistere, lad dem lave det foreningsliv, der skal til på det niveau og byg så et fornuftigt samarbejde op mellem Landsforening og de lokale, selvstændige foreninger.

Der blev sagt grimme ting om os og til os, men der skal ikke herske tvivl om, at vi ønskede også en stærk Landsforening til at tage sig af de overordnede fårefaglige og -politiske ting. Vi mente blot det skulle gøres på en anden måde.

Vi følte os sikre på at skulle D.F. styrkes, skulle det ske lokalt ved at samle de mange fåreavlere omkring et foreningsliv med mange facetter. Her ville de fåreavlere kunne fostres, der senere kunne finde god anledning til at melde sig ind i Landsforeningen.

De Fynske Fåreavlere er i den forløbne tid vokset støt trods nedgang i antal af fåreavlere generelt. Mange af de nu 400 medlemmer har kun nogle få får og er ikke medlem af D.F., andre ofte med flere får er medlem begge steder og udnytter de muligheder som dette giver.

Alt det er historie nu, lad det ligge – vil nogen sige.

Det er historie, men det er godt at kunne sin historie, tage ved lære og så ellers se fremad.

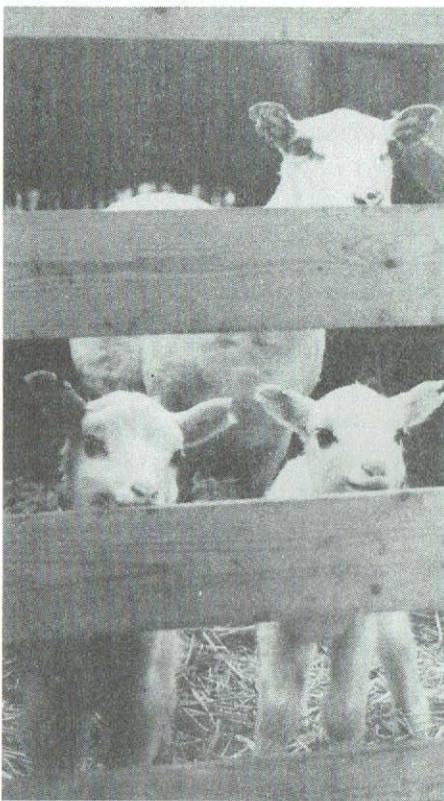
Når disse overvejelser netop ved dette nytår dukker frem, skyldes det, at der her i januar kom et brev fra D.F. med opfordring til De Fynske Fåreavlernes bestyrelse om at mødes med D.F.'s forretningsudvalg med henblik på "fremover at styrke samarbejdet til fælles bedste".

En sådan opfordring tager vi naturligvis positivt op, og så snart det er muligt vil vi

invitere til et møde.

Men trods den gode vilje, så er der et praktisk problem. Det er i sig selv et stort arbejde at være bestyrelse i en forening med 400 medlemmer og en lang række arrangementer året igennem, store som små. Vi har allesammen både et job, nogle får, en forening og en familie at passe. Skal man klare mere, bliver man nødt til at prioritere, og vi har netop valgt at lægge vores kræfter i De Fynske Fåreavlere og ikke i D.F.

Måske er der medlemmer, der kunne tænke sig være kontakttled mellem D.F. og De Fynske Fåreavlere og som har den nødvendige tid, måske kan vi finde andre løsninger.

SÅ ER DET LÆMMETID IGEN noget om læmning, råmælk, kolde lam, m.m.

Både i 1995 og 1996 skrev vi om læmning, svage lam, m.m. erfaringerne viser, at det ikke kan ske for tidt. Dels kommer der til stadighed mange nye fåreavlere til, dels sker det at man glemmer ting man har læst, men ikke været ude for i praksis.

Artiklen fra 1995 og 1996 har vi i et særtryk, som kan rekvireres ved at sende en frankeret svarkuvert (5 kr.) indeholdende 5 kr. i frimærker for selve trykket til Sv. Ove (se adresse foran i bladet).

Enhver undervisning om læmning kommer let til at handle om alle de forskellige komplikationer, der kan være tale om, så man måske går derfra med en fornemmelse af, at skulle man komme gennem læmmetiden med sunde og raske lam i behold, så har Vorherre været én særdeles nådig.

Sådan er det naturligvis ikke – de fleste får læmmer deres lam uden komplikationer og lammene vil normalt være friske og på benene i løbet af et øjeblik.

For at man ikke i bar panik skal komme til at fremprovokere unødvendige problemer vil jeg starte med at beskrive en normal læmning – med alt forbehold for evt. "erstatningskrav" – der er ikke to får der opfører sig ens, der kan være udsving i tidsforløbene og enkelte handlinger kan springes over.

TIDEN OP TIL LÆMNINGEN

De enkelte racers drægtighedsperiode kan svinge fra ca. 142 – 148 dage. Spørg evt. en fåreavler med samme race som din.

Nåe får går ude på læmmetidspunktet, går de umiddelbart før læmmetidspunktet væk fra flokken – og flokken holder sig på afstand.

Har man fårene på stald kan samme adfærd opserveres. Efter læmning kan man så sætte lam og får i læmmebox.

Normalt foretrækker vi selv denne fremgangsmåde.

En anden måde at gribe det an på er (hvis man nogenlunde sikkert kender bedæknings-tidspunktet) et par dage før læmning at sætte fåret i læmmeboks.

Begge måder har fordele og ulemper.

Læmning i boks.

Hvis man flytter fåret i læmmeboks før læmningen går i gang, skal det helst ske et par dage før. Hvis fåret er inde i læmmefasen, hvor der sker store hormonskift, kan man risikere at fåret stresses og læmningen går i stå eller at børunden ikke vil åbne

helt.

I læmmeboksen er pladsen trang (der skal dog min. være 1,5 x 1,0 m) så risikoen for at et lam bliver klemt ihjel er større. Til gengæld er chancen for at lammene selv finder patten tilsvarende større.

Sørg for at lammene ikke kan stikke hovederne ind til andre højdrægtige får. Moderinstinkterne tager til lige før læmningen, og bliver et lam slikt af i hovedet af et fremmed får, kan det ske at den rigtige moder ikke vil vide af det.

Læmning i flokken.

Ved denne fremgangsmåde sker der ingen forstyrrende flytning, fårene trækker selv væk fra flokken når tiden nærmer sig, og normalt holder de andre får sig på tilbørlig afstand. Læmningen kan foregå uforstyrret og den rigelige plads betyder, at risikoen for klemte lam er mindre.

Men ulempen ved denne fremgangsmåde er at lammene i deres søgen efter mælk, kan søge andre får, og er der et andet får, der er lige ved at læmme, kan dette tro, at det har fået lam. Et sådant "adopteret" lam

er svært at sætte tilbage til moderen igen. Det har sandsynligvis ikke fået råmælk, så det må hyrden sørge for (se senere). Hvis vi er tilstede under læmningen, sætter vi en midlertidig læmmeboks omkring fåret inde i den store fold. Når hele fødslen er overstået flytter vi får og lam i separat læmmeboks.

FÅR OG LAM

Moderegenskaberne blomstrer op under læmningen under indflydelse af stigende østrogenindhold i blodet og den mekaniske stimulering af livmoderhalsen under fødslen, som frigør oxytocin – et véstimulerende og mælkestimulerende hormon.

Efter læmningen er det derfor i alle tilfælde vigtigt at isolere moderen og lammene i en læmmeboks.

Moderen vil bræge (nærmest grynte/brumme) til lammene, slikke fostervand af lammene og lammene vil bræge tilbage igen. Herunder knyttes stærke sociale bånd, der er vigtige for at moderen senere kan skelne sit eget afkom fra andres og lammene kan finde deres egen mor.

DEN NORMALE LÆMNING

Som lovet i indledningen en beskrivelse af det normale læmmeforløb.

Første signal er at fåret i løbet af den sidste uge bliver meget hævet og rød omkring kønsåbningen.

Hvis fåret er nyklippet – *hvilket er en ualmindelig god rutine at have* – så vil man inden for det sidste døgn kunne se at fostrene falder ned parat til at blive født. Hele vommen kommer til at hænge lavere. Dette fremkalder to ofte meget tydelige hulninger langs rygraden bagtil. Derefter mister det æde- og drikkelysten fra et helt til et halvt døgn inden læmningen.

Næste tegn er at fåret oftest skraber i gødningsbunden, undertiden et halvt døgn før, andre gange blot en time før læmning.

De skiftevis skyder ryg og strækker sig og ved de første véer rejser de halen.

Når véerne er begyndt er den egentlige læmning i gang. I forbindelse med véerne kommer der flåd af tyk slim fra skeden.

Fåret vil nu skiftevis lægge sig og presse og rejse sig igen, skrabe i gødningen, lægge sig, presse, o.s.v.

Det første der kommer til syne er "*vandkalven*", en appelsinstor blære fyldt med fostervand. Dens opgave er bl.a. at stimulere livmodermunden til at åbne sig.

Ligger lammene korrekt vil det første lam normalt blive født max. en halv time efter vandkalvens tilsynskomst.

Hvis man kan komme til fåret uden at skulle jage det, kan man på dette tidspunkt med en renvasket finger mærke efter i skeden om lammet er på vej og om det ligger rigtigt.

Lammet ligger rigtigt, hvis du kan mærke to klove med nedadvendte såler og en bagved-/ovenover-liggende snude.

Hvis der er to klove og sålerne vender opad, er en *baglæns fødsel* i gang. Hvis dette er tilfældet, er det fornuftigt at hjælpe lammet ud med det samme. Ved en baglæns fødsel kan navlestrengen komme i klemme eller rives over med det resultat at lammet vil sluge en masse fostervand, det kan have svært ved at komme af med igen.

Vask moderen omkring kønsåbningen, kom godt med fødselsgel (fås hos dyrlægen, bør være i ethvert "fårestalds-medicinskab") på hånden og i skedeåbningen. Måske er benene så langt fremme, at du uden problemer kan få fat i dem. Hvis ikke skal du forsigtigt føre hånden ind, tage fat i benene og trække roligt ud samtidig med at moderen presser. Rens lammet for slim om snuden, tag det i bagbenene og sving det let ind mod siden af gummistøvlen, så evt. fostervand i lufttrør og lunger kan komme ud.

Baglæns fødsler optræder især, når der er tale om fødsler med 2 eller flere lam.

Det må betragtes som normale fødsler, men de kræver mere opmærksomhed fra hyrden.

DEN UNORMALE LÆMNING

Hvis der en halv time efter vandkalven ikke er født noget lam, er der sandsynligvis tale om at lammet ligger forkert. Man vil oftest med fingrene (renvaskede) kunne mærke "noget" i skeden. Det kan være der mangler et ben, det kan være hovedet ligger bagover og kun forbenene er kommet frem eller det kan være man kun kan mærke halen og ingen ben.

Disse fejlstillinger kan også begynderne forholdsvis let lære at klare.

Lån De Fynske Fåreavlere video om læmning, den viser den normale læmning og de mest almindelige fejlstillinger, samt hvordan man retter dem.

HORMONALE FORSTYRRELSER

Hvis der efter ca. en halv time (og allerhøjest en hel) ikke kan mærkes noget i skeden på trods af, at fåret har langvarige, kraftige véer, er meget urolig, skiftevis skrabbende og liggende, er årsagen sandsynligvis, at bormunden ikke er åbnet op – manglende opblokning. Problemet er den ringmuskulatur der lukker livmoderen/børen ud mod skeden. Den styres hormonalt, og stress og andre forhold kan forstyrre det normale forløb.

Hvis bormunden er mere eller mindre lukket (man kan kun få en enkelt finger ind i livmoderhalsen) er det for svært for begynderen – tilkald hurtigst muligt dyrlægen (*man skal aldrig ved læmning vente til næste dag, selvom det er søndag aften!*).

SVAGE LAM

Det er ikke nok at lammet kommer levende til verden, det skal også blive ved med at leve.

Heldigvis er det sådan at det klarer de fleste lam helt af sig selv (med hjælp fra moderen, forståes). Men nogle lam er svage efter fødselen. Det kan der være mange årsager til – for lang fødsel, for hård fødsel, svage fostre på grund af fejlnæring i drægtighedstiden, dårlig afslikning lige efter fødselen, manglende råmælk, m.m.

Alt dette og mere til er der skrevet om i den i begyndelsen nævnte artikel.

Desuden kan du låne en video af De Fynske Fåreavlere om, hvordan man får svage lam til at overleve.

"MEDICINSKABET"

Varmeboks til svage lam

Termometer

Sonde til råmælk

Gel – beskyttelsesfilm

Evt. éngangshandsker

Spand, svamp

Jod til desinfektion af vandet

Evt 20% steril glucoseopl. og

50 ml injektionssprøjte med steril nål

Jod til navlen

Lammesutter (lange)

Elektrolytvæske (til lam med diarré)

Indikatorpapir for yverbetændelse

RÅMÆLK

Det er meget vigtigt at lam får tilstrækkeligt med råmælk – på det rigtige tidspunkt:

Normen er 200 ml råmælk pr kg lam inden for de første 18 timer!

Sørg for at have råmælk i reserve i fryseren (evt. ko-råmælk).

TEMPERATUR

Er et lam utriveligt, skal man altid tage dets temperatur.

Et lams normaltemperatur er 39–40°.